

Õiguskantsler

Toomas Kivimägi
linnapea
Pärnu Linnavalitsus
linnavalitsus@lv.parnu.ee

Teie nr

Meie 12.12.2013 nr 7-5/111603/1305185

**Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks
Hooldus-, esindus- ja suhtlusõigus perest eraldatud lapse suhtes**

Austatud linnapea

Teile teadaolevalt pöördus minu poole avaldaja, kes kaebas Pärnu Linnavalitsuse tegevuse peale tema tütre ja eestkostetava ning tütre lapse suhtlusõiguse tagamisel. Avaldaja surma järel otsustasin jätkata menetlust oma-algatuslikult ning kontrollida, kas Pärnu Linnavalitsus järgis perest eraldatud lapse elu korraldamisel põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Soovin Teid siinkohal tänada, et edastasite mulle avalduse lahendamiseks asjakohased materjalid. Ühtlasi vabandan, et seisukoha kujundamine käesolevas asjas on viibinud.

Olles avaldusalust asja analüüsinud, leian, et Pärnu Linnavalitsus:

- 1) seadis ohtu lapse heaolu, viivitades kohtusse pöördumisega olukorras, kus lapse isa hooldusõiguse piiramise ja lapsele eestkostja määramise vajadus oli linnavalitsusele ilmselgelt teada;
- 2) rikkus lapse ja ema suhtlusõigust, korraldades kohtumisi vaid ema taotlusel ja jättes rakendamata omapoolseid meetmeid suhtluse soodustamiseks;
- 3) rikkus hea halduse tava, andes ema eestkostjale ja lapse hooldusperele vastukäivaid ja kohati ebaõigeid selgitusi lapse hooldus-, esindus- ja suhtlusõiguse küsimustes.

Eeltoodust lähtudes soovitan Pärnu Linnavalitsusel edaspidi olukordades, kus lapse heaolu on ohus ja ohu kõrvaldamiseks on vajalik vanema hooldusõiguse piiramine, pöörduda perekonnaseaduse (PKS) § 134 lg 2 alusel viivitamatult kohtu poole ohu ärahoidmiseks vajalike abinõude rakendamiseks.

Samuti soovitan Teil edaspidi laste hooldus-, esindus- ja suhtlusõigust puudutavate selgituste andmisel lähtuda kehtivast seadusest ja mitte panna lapse seadusliku esindamise ülesannet teenuse osutajale või muule kolmandale isikule, kes ei ole lapse seaduslik esindaja.

Avaldusaluses asjas soovitan Teil edaspidi toetada lapse ja ema suhtlust omal algatusel. Selleks soovitan Teil välja selgitada, millised korralduslikud meetmed soodustavad kõnealuse lapse ja ema suhtlust ja neid meetmeid rakendada.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Palun Teil mulle võimalusel vastata hiljemalt 10.02.2014, kuidas Te mu viimast soovitud järgima asusite.

Järgnevalt toon esmalt välja avalduse lahendamisel olulised faktilised asjaolud ja asjasse puutuvad õigusnormid. Seejärel käsitlen põhjuseid, miks ma eelnimetatud järeldustele jõudsin ja soovitused tegin.

I Menetluses olulised asjaolud

1. xx.xx.2006 sündis laps.

2. xx.xx.2008 eraldas Pärnu lastekaitseametnik lapse vanematest. xx.xx.2008 pöördus Pärnu Linnavalitsus kohtusse ja taotles vanematelt lapse äravõtmist vanema õiguste äravõtmiseta. xx.xx.2008 rahuldas kohus linna taotluse, juhindudes kuni xx.xx.2010 kehtinud PKS § 53 lõikest 1. Määrusega ei lahendanud kohus seadusliku esinduse, eestkoste ega suhtlusõiguse küsimusi.

3. xx.xx.2008 suunas Pärnu Linnavalitsus lapse elama hooldusperekonda. Lapsele perekonnas hooldamise teenuse osutamiseks sõlmivad linnavalitsus ja perekonnas hooldaja igal aastal lepingu. Pärnu Linnavalitsuse xx.xx.2010 koostatud lapse juhtumiplaanis on perekonnas hooldaja märgitud lapse seaduslikuks esindajaks.

4. xx.xx.2009 tunnistas kohus isa süüdi lapse järjepidevas füüsilises väärkohtlemises karistusseadustiku § 122 järgi. xx.xx.2009 seadis kohus ema kui piiratud teovõimega täisealise üle eestkoste kõigi asjade ajamiseks ja määras eestkostjaks eestkostetava isa (edaspidi ema eestkostja).

5. Pärast lapse vanematelt äravõtmise kohtumäärust ei ole isa senini lapsega suhtlemise vastu huvi üles näidanud, ema avaldas uuesti soovi lapsega kohtuda 2010. aasta maikuus. 2010. ja 2011. aastal korraldas Pärnu Linnavalitsuse hallatav Pereabikeskus ema või tema eestkostja taotlusel seitse kohtumist lapsega, millest viiele tuli ema kohale ja kahele mitte. Vastuses mulle märkisite, et lapse ja ema kohtumiste sagedus sõltus ema tahtest. Kui kohtumise initsiaatoriks oli ema eestkostja, ei võtnud ema kohtumisi tõsiselt, jättes kohale tulemata, kiirustades kohtumiselt enne lõppu minema või tegeledes lapsega suhtlemise asemel muude asjadega. Lisasite, et ema vaimse tervise seisundit arvestades ja abistamaks kohtumisi, leppisid ema, hoolduspere, Pereabikeskuse ja Pärnu Linnavalitsuse esindajad xx.xx.2010 kirjalikult kokku, et lapse ja ema kohtumised toimuvad edaspidi üks kord kahe kuu jooksul (st kuus korda aastas). Järgmised kaks kohtumist toimusid kokkulepitud intervalliga, kuid seejärel muutusid kokkusaamised ebaregulaarseks. Ema eestkostja kaebuste peale, et lapse ja ema kohtumised olid harvad, korraldas Pärnu Linnavalitsus xx.xx.2011 arutelu suhtluse sageduse üle, kuhu ema ja tema eestkostja ei ilmunud. Linnavalitsuse ja Pereabikeskuse esindajad ning hoolduspere leidsid arutelul, et vähemalt kahekuise intervalliga kohtumised aitaksid tagada stabiilsust ja tekitada lapses tunnet, kes on tema vanem.

6. Ema ja tema eestkostja avaldustele hooldus- ja suhtlusõiguse küsimustes vastas Pärnu Linnavalitsus kirjalikult neljal korral. xx.xx.2011 selgitas linnavalitsus ema eestkostjale, et ema vanemlikud õigused olid alles. xx.xx.2011 vastas linnavalitsus, et lähtudes lapse huvidest oleks kohtumisi pidanud kokku leppima ema isiklikult ja mitte läbi oma eestkostja. Lisaks väljendas linnavalitsus arvamust, et PKS § 143 lg 1 reguleerib suhtlusõigust lapse ja hooldusõigusliku vanema vahel. Linnavalitsuse hinnangul on lapse äravõtmine vanemalt võrdsustatud vanemalt

hooldusõiguse äravõtmisega kehtiva PKS mõistes, mistõttu emal ei olnud hooldus- ega suhtlusõigust ning lapse eestkostjaks ja seaduslikuks esindajaks oli Pärnu linn.

7. Vastuses mulle leidsite, et lapse äravõtmist vanema õiguseid ära võtmata saab tõlgendada kui vanema hooldusõiguse peatamist kehtiva PKS § 140 alusel, mistõttu oli isa hooldusõigus peatatud ja lapse eestkostja ülesandeid täitis Pärnu Linnavalitsus. Arvestades lisaks isa kriminaalkaristust, ei olnud Teie hinnangul lapse huvides, et isa teostaks lapse esindusõigust. Samas otsis Pärnu Linnavalitsus ajavahemikus xx.xx.-xx.xx.2011 lapse isaga kontakti, et kaasata teda kui lapse seaduslikku esindajat lapse haiglasse uuringutele ja operatsioonile lubamist ning rehabilitatsiooniteenuste ja ID-kaardi taotlemist puudutavate otsuste ja toimingute tegemisse.

8. Eelnimetatud otsuste ja toimingute tegemist eeldas Pärnu Linnavalitsus ka hooldusperelt, ema eestkostjalt või linna lastekaitsepspetsialistilt. Ajavahemikus xx.xx.-xx.xx.2011 püüdis linnavalitsus saada ema eestkostjalt nõusolekut lapse suunamiseks haiglasse uuringutele. Juhtumiplaani tegevuskavas on peres hooldajale pandud ülesandeks 2012. aasta jaanuarikuu jooksul esitada Sotsiaalkindlustusametile avaldused lapsele rehabilitatsiooniplaani koostamiseks ja puude raskusastme tuvastamiseks. xx.xx.2011 ja xx.xx.2012 korraldustega volitas Pärnu Linnavalitsus lastekaitsepspetsialisti tegema toiminguid lapse hoolduse ja raviga seotud küsimustes ning esindama last Politsei- ja Piirivalveametis, Sotsiaalkindlustusametis, ravi- ja krediidiastutustes.

9. xx.xx.2011 suri ema eestkostja. xx.xx.2011 pöördus Pärnu Linnavalitsus kohtusse taotlusega määrata ema uueks eestkostjaks Pärnu linn. xx.xx.2012 rahuldab kohus linnavalitsuse taotluse. Pärast eelmise eestkostja surma ei ole ema avaldanud soovi lapsega kohtuda.

10. xx.xx.2012 pöördus Pärnu linn Pärnu Maakohtusse taotlusega võtta vanematelt isiku- ja varahooldusõigus lapse suhtes ning määrata lapse eestkostjaks Pärnu linn, samuti rakendada esialgset õiguskaitset ja anda Pärnu linnale kuni kohtulahendi jõustumiseni õigus teostada isikuhooldusõigust lapse suhtes, sh tervisliku seisundi ja raviga seotud küsimustes ning allkirjastada puude raskusastme taotlemise ja rehabilitatsiooniplaani koostamisega seotud dokumente. xx.xx.2012 rahuldab kohus esialgse õiguskaitse taotluse ja xx.xx.2012 võttis mõlemalt vanemalt hooldusõiguse.

II Õiguslik regulatsioon

11. Põhiseaduse (PS) § 27 lg 1 sätestab, et perekond on riigi kaitse all. Kõnealune norm tagab esiteks igapäevase õiguse riigi positiivsele tegevusele perekonnaelu kaitsmisel. Teiseks annab PS § 27 lg 1 põhiõiguse kandjale ka õiguse oodata, et riik ei sekkuks tema perekonnaellu, st kohustab riiki hoiduma perekonnaellu sekkumisest.¹

12. PS § 27 lg 3 on vanemlikku põhikohustust sisaldav säte, mis paneb vanematele kohustuse hoolitseda oma laste eest ja kasvatada neid. See põhiseaduslik kohustus teenib eelkõige laste huve, tagades nende õiguse saada oma vanematelt hoolitsust. Seejuures on oluline esile tuua ka kõnealuse normi tõrjeõiguslik aspekt, mis väljendub lapse õiguses nõuda, et riik ei sekkuks vanemliku põhikohustuse täitmisesse ehk ei takistaks vanemal täita lapse ees oma vanemlikke kohustusi.

¹ Tõrjeõiguse perekonnaelu puutumatuse näol näeb üldnormina ette ka PS § 26, kuid PS §-i 27 tuleb käsitleda kui kõrgemat kaitset tagavat erinormi.

13. PS § 27 lg 4 sätestab perekonna sisemise kaitse – õiguse sellele, et riik näeks ette regulatsioonid, mis võimaldaks tagada vanemliku kohustuse täitmist ja kaitseks lapsi vanemate kohustuste rikkumise eest. PS § 27 lõikest 4 tuleneb põhiõiguse kandja subjektiivne õigus saada riigilt kaitset. Sellele põhiseaduslikult kaitstud positsioonile saab isik tugineda juhul, kui riik jätab oma kaitsmiskohustuse täitmata.² Riigi all on silmas peetud ka kohalikku omavalitsust, kelle kohustuseks on tulenevalt PS §-st 14 õiguste ja vabaduste tagamine.

14. Lapse õigust perekonnaelu puutumatusle rõhutab ka ÜRO lapse õiguste konventsioon (LÕK). Tulenevalt LÕK art 7 lõikest 1 on lapsel õigus tunda oma vanemaid. Seda ka juhul, kui laps on vanemast lahutatud, mil tal on LÕK art 9 lõikest 3 tulenevalt õigus säilitada vanemaga regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt, kui see ei ole vastuolus lapse huvidega.

15. Eeltoodud küsimusi, sh hooldusõiguse, seadusliku esindamise, eestkoste ja suhtlusõiguse teostamist ja piiramist reguleerib ennekoike PKS. Antud juhul on asjassepuutuvad PKS erinevad redaktsioonid, mille lõikes hooldus- ja suhtlusõiguse regulatsioon on muutunud.

16. PKS redaktsioon, mille § 53 lg 1 alusel kohus ülalnimetatud asjas otsustas lapse vanematest eraldamise vanema õiguste äravõtmiseta, kehtis kuni 30.06.2010 (edaspidi vana PKS). Vana PKS § 50 lg 2 lause 2 alusel oli vanema õigustega isik lapse seaduslik esindaja. Seda ka juhul, kui kohus otsustas võtta lapse vanemalt ära vanema õiguste äravõtmiseta ja PKS § 53 lg 3 alusel korraldas lapse elu eestkosteasutusena kohalik omavalitsus.

17. Alates 01.07.2010 kehtiva PKS § 116 kasutab mõistet „vanema hooldusõigus“. Vanema hooldusõigus tähendab, et vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest. Vanema hooldusõigus hõlmab õigust hoolitseda lapse isiku eest (*isikuhoidus*) ja õigust hoolitseda lapse vara eest (*varahoidus*) ning õigust otsustada lapsega seotud asju. Hooldusõiguslik vanem on PKS § 120 lõikest 1 tulenevalt lapse seaduslik esindaja. Üksnes hooldusõiguslikul vanemal on õigus otsustada lapsega seotud olulisi asju, mis esinevad harva ja mõjutavad lapse arengut püsivalt. Viimane järeldeb ühest küljest PKS § 120 lg 1 ja § 145 lg 1 koostoimest, mille kohaselt ühist esindusõigust omavad vanemad peavad lapse elus olulisi asju otsustama koos. Teisest küljest piiritlevad PKS § 145 lg 2 ja § 146 lg 1, et last tegelikult hooldav ja kasvatav isik (nt kasuvanem) võib teha üksnes tavaotsuseid lapse igapäevaelu asjades, mida esineb sageli ja mis lapse arengut püsivalt ei mõjuta.

18. Vastavalt PKS § 118 lõikele 1 peavad vanemad hooldusõigust teostades pidama silmas lapse igakülgset heaolu. Kui vanemate suutmatus täita oma kohustusi ohustab lapse heaolu, rakendab kohus PKS § 134 lg 1 alusel vajalikke abinõusid. Vanema hooldusõigust saab piirata, peatada või ära võtta üksnes kohus (PKS § 140 ja 10. ptk 4. jagu). Isik, sh valla- või linnavalitsuse ametnik, kellel on andmeid ohustatud lapse kohta, on kohustatud sellest kohtule teatama (PKS § 134 lg 2).

19. Üksnes siis, kui lapsel ei ole esindusõiguslikku vanemat (PKS § 171 lg 1), saab kohus määrata lapsele eestkostja (PKS § 173) või kohalik omavalitsus täita lapse eestkostja ülesandeid kuni eestkostja määramiseni (PKS § 176 lg 1). Eestkostjale kuulub PKS § 172 järgi lapse hooldusõigus ning ta on PKS § 179 lg 1 järgi lapse seaduslik esindaja. Eestkoste seadmise eelduste täpsustamisega kehtivas PKS-s on välistatud varasemalt levinud olukorrad, kus läbi eestkoste tekkis lapsele mitu seaduslikku esindajat (st vanemal on alles vanemlikud õigused, kuid samas kaitseb lapse huve eestkostja).³ Juhul kui eestkoste seadmise eeldused ei ole täidetud,

² O. Kask, U. Lõhmus, K. Jaanimägi jt. Kommentaarid §-le 27. - Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 27, komm 28, 28.1, 30.1, 30.2 ja 37.2. Kättesaadav: www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-27/.

³ Perekonnaseaduse algataja seletuskiri, lk 33, 40, 42-43. Kättesaadav Riigikogu kodulehel: www.riigikogu.ee.

saab kohalik omavalitsus tegutseda vaid sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 25 lg 2 alusel (st korraldada perest eraldatud lapse hooldamist ja kasvatamist), kuid tegemist ei ole eestkostja ülesannete täitmisega PKS § 176 lg 1 tähenduses.⁴ Kui valla- või linnavalitsuse hinnangul ei ole lapse huvid kaitstud, kui teda esindab hooldusõiguslik vanem, peab kohalik omavalitsus pöörduma vanema hooldusõiguse piiramiseks ja lapse seadusliku esindamise küsimuse lahendamiseks kohtusse (PKS § 134 lg 2, § 171 lg 2 ja § 173 lg 1).

20. Vana PKS regulatsioonilt kehtiva PKS regulatsioonile ülemineku normid sisalduvad PKS rakendussätetes (4. osa). Kehtiv PKS laieneb kõigile perekonnaõiguslikele suhetele, mis on tekkinud seaduse jõustumise hetkeks, kui rakendussätetes ei ole ette nähtud teisiti (PKS § 210 lg 1). Rakenduserisused, mis puudutavad vanema hooldusõigust või lapse eestkostet, on sätestatud kehtiva PKS §-des 214 ja 215.

21. Suhtlusõigus on hooldusõigusest eraldiseisev instituut ja ei sõltu sellest, kas vanemal on hooldusõigus või mitte.⁵ Vastavalt PKS § 143 lõikele 1 on lapsel õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga, mõlemal vanemal on lisaks õigusele ka kohustus lapsega suhelda. Tulenevalt PKS § 143 lõikest 3 saab suhtlusõigust piirata või selle teostamist lõpetada üksnes kohus, kui see on lapse huvides. Seega, kui kohus on vanema hooldusõigust piiranud või selle ära võtnud, otsustamata samas midagi lapse ja vanema suhtluse osas, on lapsel ja vanemal endiselt õigus omavahel suhelda.⁶

III Õiguskantsleri menetluse tulemus

22. Avaldusaluses asjas vajasid vastust küsimused, kas Pärnu Linnavalitsus järgis põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõtet ja hea halduse tava (a) lapse heaolu ohustamise ärahoidmisel, (b) lapse ja tema ema suhtlemise korraldamisel ja (c) lapse hooldus-, esindus- ja suhtlusõiguse küsimustes selgitusi jagades.

Lapse heaolu ohustamise ärahoidmine

23. Lapsel on õigus olla hoolitsetud oma vanemate poolt, kuid samaväärselt on lapsel õigus kaitsele, kui vanemad oma õiguseid kuritarvitavad. Vana PKS § 50 lg 4 järgi ei tohtinud vanem teostada vanema õigusi vastuolus lapse huvidega. Kehtiva PKS § 118 lg 1 järgi peavad vanemad hooldusõiguse teostamisel silmas pidama lapse igakülgset heaolu. Lapse heaolu ohustavaks võib PKS § 134 lõikest 4 nähtuvalt olla mh lapse hooletussejätmine või vanema suutmatus täita oma kohustusi.

24. Kui vanem seab hooldusõiguse teostamisega lapse heaolu ohtu, on kohalikul omavalitsusel täita oluline roll lapse kaitsel, sh kohustus pöörduda kohtusse. Vana PKS § 54 lg 1 järgi sai vanema õiguste äravõtmist kohtult nõuda peale lapse vanema või eestkostja üksnes lapse eestkostetasutus. Kehtiva PKS § 134 lg 2 järgi peab omavalitsusasutuse ametnik teatama kohtule lapse heaolu ohustamisest.

⁴ Õiguskantsleri 11.07.2013 kiri nr 18-2/130893/1303129 justiitsministrile, p 10 ja 13. Kättesaadav: oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/arvamus-eelnou-le-perekonnaseaduse-muutmise-seaduse-eelnou.

⁵ Perekonnaseaduse algataja seletuskiri, lk 35.

⁶ Teatud situatsioonides võib sellegipoolest olla õigustatud ühekordne kaalutlusotsus lapse ja vanema kohtumist mitte lubada, kui see seaks lapse (või tema lähedased) ohtu, kuna vanem on alkoholi- või narkojoobes, käitub vägivaldselt vms. Vt Õiguskantsleri Kantsleil. Asenduskoduteenuse analüüs. Tallinn, 2013. Lk 60-61. Kättesaadav: lasteombudsman.ee/sites/default/files/asenduskoduteenuse_analuus_0.pdf.

24. Kohus võttis 2008. aasta lõpul vanematelt küll lapse, kuid ei võtnud neilt vanema õiguseid, lähtudes vana PKS § 53 lõikest 1. Seega olenemata sellest, et laps ei saanud jääda vanemate juurde ja vanemad ei võinud tema eest igapäevaselt hoolitseda, säilisid vanematel vanema õigused muus osas. Seoses vanema õiguste säilimisega säilis neil ka õigus last seaduslikult esindada tulenevalt vana PKS § 50 lõikest 2.

25. 2009. aastal tegi kohus aga kaks täiendavat otsust lapse vanemate suhtes, mis mõjutasid või oleksid pidanud mõjutama ka lapse seaduslikku esindamist.

26. Esiteks tunnistas kohus xx.xx.2009 isa süüdi lapse väärkohtlemises. Kuigi kirjeldused isa tegudest ja lapsele tekitatud traumadest olid samad, mille põhjal tsiviilkohus oli juba leidnud, et lapse ohutuse tagamiseks tuleb ta vanematelt ära võtta, siis kriminaalkohtu otsusega sai tõendatud, et nendes tegevustes ja tagajärgedes lapsele on süüdi isa. Just isa kriminaalkorras karistamisele toetudes ei olnud Teie hinnangul lapse huvides, et isa teostaks lapse seadusliku esindamise õigust. Lisaks oli Pärnu Linnavalitsusele teada, et pärast kohtumäärust lapse vanematelt äravõtmise kohta ei tundnud isa huvi lapse elus osalemise ja seadusliku esindamise vastu.

27. Teiseks seadis kohus xx.xx.2009 ema kui piiratud teovõimega isiku üle eestkoste kõigi asjade ajamiseks. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 8 lg 3 järgi eeldatakse, et isik on piiratud teovõimega ulatuses, milles talle on määratud eestkostja. Ema üle eestkoste seadmine kohtu poolt peatas ema õiguse last seaduslikult esindada. Vanas PKS-s tulenes nimetatud piirang § 50 lg 2 ja § 98 p 1 koostoimest, mille järgi lapse seadusliku esindajana oli vanem võrdsustatud eestkostjaga ja viimane ei saanud olla piiratud teovõimega isik. Kehtiva PKS järgi ei saa piiratud teovõimega vanem last seaduslikult esindada ja ta teostab lapse suhtes isikuhooldusõigust koos lapse seadusliku esindajaga tulenevalt § 139 lõikest 1. Seega, pärast emale eestkoste määramist jäi lapse esindamise õigus ainult isale, kes oli lapse väärkohtlemises süüdi mõistetud ja kes tegelikkuses mingil viisil lapse elus ei osalenud.

28. Leian, et pärast seda, kui Pärnu Linnavalitsus sai teada isa kriminaalkorras süüditunnistamisest ja seeläbi kinnitust isa kahjulikust mõjust lapse heaolule, oleks linnavalitsus pidanud pöörduma lapse kaitseks kohtu poole, taotledes isalt vanema õiguste äravõtmist. Emale eestkoste määramise järgselt oleks isa vanema õiguste äravõtmisega koos pidanud taotlema ka lapse üle eestkoste seadmist.⁷

29. Pärnu Linnavalitsus pöördus kohtusse isalt hooldusõiguse äravõtmise ja lapsele eestkostja määramise taotlusega aga alles xx.xx.2012, st pea kolm aastat pärast isa süüdimõistmist oma lapse väärkohtlemises. Alles linnavalitsuse taotluse rahuldamisega xx.xx.2012 esialgse õiguskaitse korras piiras kohus isa esindusõigust ja xx.xx.2012 lahendiga võttis isalt hooldusõiguse ära.

30. Seda, miks Pärnu Linnavalitsus ei olnud varem otsinud kohtust lahendust isa hooldus- ja esindusõiguse küsimusele, põhjendasite tõlgendusega, et 01.07.2010 jõustunud PKS tähenduses on lapse äravõtmine vanemalt vanema õiguseid ära võtmata võrdsustatud hooldusõiguse peatamise või äravõtmisega (kehtiva PKS § 140 või § 135 lg 2), mistõttu oli lapse eestkostjaks ja seaduslikuks esindajaks Pärnu linn.

⁷ Vastasel korral oleks laps jäänud seadusliku esinduseta, mis on eestkoste seadmise eelduseks (vana PKS § 92 lg 2; kehtiva PKS § 171 lg 1). Perekonaseaduse algataja seletuskiri, lk 35. Vt ka RKTsKo 04.05.2011, nr 3-2-1-13-11, p 14. Kättesaadav: www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222534277.

31. Osutan Teie tähelepanu, et PKS § 214 reguleerib, kuidas laienevad kehtiva PKS sätted vanema hooldusõiguse küsimustes juba olemasolevatele perekonnaõiguslikele suhetele.⁸ Esiteks on PKS § 214 lg 2 esimeses lauses sätestatud, et varem kohtu poolt tehtud otsused ja määrused jäävad edasi kehtima. Antud juhul jäi seega jõusse kohtu otsus laps vanematelt ära võtta. Teiseks on PKS § 214 lg 1 teises lauses sätestatud üldreegel, et hooldusõigust ei ole vanemal, kellelt on vanema õigused ära võetud varem kehtinud PKS alusel.⁹ Vana PKS alusel lapse vanemalt ära võtmise ja kehtiva PKS alusel hooldusõiguse äravõtmise või peatamise vahele PKS rakendussätted üldreeglina kohalduvat seost ei loo. Kuna antud juhul ei olnud kohus vana PKS järgi vanematelt vanema õigusi ära võtnud, tuleb kehtiva PKS järgi lugeda, et vanematel oli hooldusõigus alles.

32. Kehtiva PKS § 140 lg 1 järgi peatab kohus vanema hooldusõiguse, kui vanem on kestvalt võimetu lapse hooldusõigust teostama. Selle sätte juures on oluline silmas pidada, et hooldusõigust saab peatada üksnes kohus, mida ta antud juhul ei olnud teinud. Samuti tuleb arvestada, et hooldusõiguse peatamise instituut on ette nähtud ennekõike olukordadeks, kui „vanema hooldusõiguse teostamine on pikema aja jooksul faktiliselt takistatud“ (nt haiguse, vangistuse, teadmata kadumise või nagu antud juhul emale eestkoste määramise tõttu).¹⁰ Seega hooldusõiguse peatamist ei ole õige kohaldada olukordades, kus vanem ohustab lapse heaolu endast oleneva tegevuse või tegevusetusega (nt väärkohtlemise või hooletussejätmisega), mis antud juhul leidis kinnitust isa puhul.

33. Kehtiva PKS § 214 lg 2 teises lauses on küll sätestatud, et vanema õiguste teostamise kohta varem tehtud otsuste ja määratud abinõude muutmisele kohaldatakse PKS § 123 lõiget 2 (varasema lahendi muutmine ja vanema hooldusõigust piiravate abinõude lõpetamine) ja § 140 lõiget 2 (peatatud hooldusõiguse taastamine). Ent nagu kohaldatavate sätete sisust nähtub, on PKS § 214 lg 2 asjakohane üksnes olukordades, kui kohus peab varem otsustatu osas midagi muutma ja vajab selleks kehtivast seadusest tulenevat alust. Näiteks, kui antud juhul oleks lapse vanema(te)lt äravõtmise põhjused ära langenud ja laps oleks võinud naasta vanema(te) juurde, oleks kohus saanud lapse vanema(te)le tagasi anda, kohaldades kehtiva PKS § 123 lg 2 (vana PKS § 54 lg 4 asemel, mida kehtetuse tõttu enam kohaldada ei saa¹¹). Vanema hooldusõiguse taastamine PKS § 140 lõikele 2 toetudes võiks olla asjakohane juhtudel, kui vana PKS alusel on vanemalt võetud laps või vanema õigused faktiliste takistuste nagu nt vanema teadmata kadumise, teovõime piiramise vms tõttu.

34. Kahetsusväärset ei loonud seadusandja ühest rakendusreeglit, kuidas kehtiva PKS sätete kontekstis tuleb käsitleda olukorda, kus laps on vana PKS § 53 lg 1 alusel vanematelt ära võetud vanema õiguseid ära võtmata. Kuigi seadusandja on antud küsimuses jäänud ebamääraseks,¹² **siis eelmistes tekstilõikudes toodud põhjendustel ei ole minu hinnangul õige linnavalitsuse**

⁸ Perekonnaseaduse algataja seletuskiri, lk 47.

⁹ Samuti on kehtiva PKS § 214 lõikes 3 sätestatud üldreegel, et vanemal, kelle elukoha on kohus varem kehtinud PKS alusel määranud lapse elukohaks, on ainuhooldusõigus.

¹⁰ RKTsKo 14.11.2012, nr 3-2-1-121-12, p 14. Kättesaadav: www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222552791. Kõnealuses kohtuasjas rõhutas kohus mh ka, et „Olukorras, kus laps on jäetud hooletusse või lapse heaolu ja/või vara on ohustatud vanema suutmatuse tõttu täita oma kohustusi lapse vastu, ei ole ülalmärgitud põhjendustel kolleegiumi hinnangul õige vanema hooldusõigust peatada. Selliste asjaolude ilmnemisel peab kohus kohaldama ohu ärahoidmiseks PKS § 134 lg 1 järgi vajalikke abinõusid vastavalt sellele, milline oht last ähvardab.“ (p 15)

¹¹ Vt ka RKTsKo 04.05.2011, nr 3-2-1-13-11, p 12.

¹² Õiguskantsler on arvamuses PKS muutmise seaduse eelnõu kohta osutanud justiitsministri tähelepanu rakendusprobleemidele lapse perest eraldamise juhtumitel kehtiva PKS kontekstis, kus vanemal ei ole faktiliselt võimalik täies ulatuses oma esindusõigust teostada. Vt õiguskantsleri 11.07.2013 kiri nr 18-2/130893/1303129 justiitsministrile, p 8. Põhimõtteliselt laienevad samad tähelepanekud ka olukordadele, kus laps on vanematelt võetud vanema õiguseid ära võtmata vana PKS alusel.

tõlgendus, nagu oleks enne xx.xx.2012 kohtumäärust isa hooldusõigus olnud peatatud PKS § 140 tähenduses või mõlema vanema hooldusõigus ära võetud PKS § 135 lg 2 tähenduses.

35. Lapse vanematelt äravõtmise lahendis ei seadnud kohus Pärnu Linnavalitsust lapse eestkostjaks, mistõttu oli Pärnu Linnavalitsusel vaid eestkostetasutuse pädevus korraldada lapse elu, nagu nägi ette vana PKS § 53 lg 3. Perest eraldatud lapse elu korraldamine on SHS § 25 lg 2 kohaselt lapse edasise elukoha, hooldamise ja kasvatamise korraldamine, mis tähendab lapse abistamist sotsiaalhoolekandelist meetmetega (nagu antud juhul perekonnas hooldamise teenusele suunamine). Samuti eristas vana PKS eestkostetasutuse ülesannet eestkostet korraldada (vana PKS § 93 lg 3) eestkostja õigusest eestkostet teostada (vana PKS § 95 lõiked 1 ja 5). Linnavalitsus ei saanud tegutseda ka eestkostja ülesannete täitjana PKS § 176 lg 1 tähenduses. Kuigi tulenevalt PKS § 139 lõikest 1 ei olnud lapse emal piiratud teovõime tõttu õigust last seaduslikult esindada, siis lapse isa esindusõigus säilis. Seega ei olnud eestkoste seadmise eeldused täidetud enne, kui 27.02.2012 andis kohus Pärnu Linnavalitsusele esialgse õiguskaitse korras õiguse teostada isikuhooldust lapse suhtes.

36. Kokkuvõttes ei olnud Pärnu Linnavalitsus enne xx.xx.2012 kohtumäärust lapse eestkostja ega ka eestkoste ülesannete täitja, vaid korraldas lapse elu SHS § 25 lg 2 alusel.

37. Taotledes xx.xx.2012 kohtult vanemate hooldusõiguse äravõtmist, ei viidanud Pärnu Linnavalitsus oma tõlgendusele, nagu oleks vanemate hooldusõigus juba ära võetud või peatatud. Samuti ei lähtunud linnavalitsus antud tõlgendusest oma tegevuses, kui otsis isaga kontakti, et saada tema kui seadusliku esindaja nõusolekut lapse ravi ja rehabilitatsiooni küsimustes.

38. Eeltoodut arvestades leian, et Pärnu Linnavalitsus seadis ohtu lapse heaolu, kuna viivitas kohtusse pöördumisega olukorras, kus lapse isa hooldusõiguse piiramise ja lapsele eestkostja määramise vajadus oli linnavalitsusele ilmselgelt teada.

39. Kuna kohtusse pöördumisega on Pärnu Linnavalitsus eelneva rikkumise kõrvaldanud, ei pea ma vajalikuks Teile avaldusaluse asjaga seoses soovitusi teha.

40. Samas soovitan Pärnu Linnavalitsusel edaspidi olukordades, kus lapse heaolu on ohus ja ohu kõrvaldamiseks on vajalik vanema hooldusõiguse piiramine, pöörduda PKS § 134 lg 2 alusel viivitamatult kohtu poole ohu ärahoidmiseks vajalike abinõude rakendamiseks.

Lapse ja vanema suhtlusõigus

41. Lapsel ja vanematel on õigus omavahel suhelda. Suhtlusõigus muutub lapsele eriti oluliseks vanemate tundmise tagatiseks, kui ta on vanematest eraldatud. Seetõttu peab kohalik omavalitsus perest eraldatud lapse ja tema vanemate sotsiaalhoolekande korraldamisel vastavalt SHS § 8 punktile 2 silmas pidama ka suhtlusõiguse tagamist.

42. Kuigi SHS § 3 lg 1 punkti 2 järgi on sotsiaalhoolekande põhimõtteks inimese enda vastutus oma toimetuleku eest, täpsustavad sama sätte punktid 3 ja 4, et kui inimese enda võimalused toimetulekuks ei ole piisavad, tuleb talle abi osutada ja tema toimetulekut soodustada. Eeltooduga eeldab seadus hoolekande osutajalt aktiivsust, kui inimene on sotsiaalsete erivajadustega, sh alaealine või puudega (SHS 5. ptk).

43. SHS § 25 lg 2 alusel korraldab valla- või linnavalitsus perest eraldatud lapse edasise elukoha, hooldamise ja kasvatamise, mistõttu on ta oluline lüli lapse ja vanemate vahel. SHS § 25 lg 6 rõhutab täiendavalt, et valla- või linnavalitsus osutab abi perekonnale, kellelt laps on ära võetud, et aidata luua eeldused lapse tagasipöördumiseks perekonda. Asendushooldusel oleva lapse puhul on oluline jätkata sotsiaaltööd tema vanematega, et võimalusel säilitada lapse ja vanemate omavahelised suhted ning töötada lapse perre tagasipöördumise suunas, kui see on lapse huvides. Ent ka siis, kui pere taasühendamine ei ole lapse huvides, võib sellegipoolest olla põhjendatud lapse ja vanemate suhtluse jätkumine asendushoolduse kestel. Lapsele on vanem oluline, olenemata milline ta on, isegi siis kui ta on tegutsenud vastuolus lapse parimate huvidega. Vanemaga suhete säilitamisel on oluline roll lapse arengus, identiteedi kujunemisel ning oma käekäiku puudutavate otsuste mõistmisel ja nende aktsepteerimisel.

44. Teie esitatud materjalidest nähtub, et Pereabikeskus korraldas lapse ja vanema kohtumisi, kuid tegi seda üksnes vanema või tema eestkostja sellekohase sooviavalduse tulemusel. Samas ei nähtu, et Pereabikeskuse või linnavalitsuse esindajad ise oleksid regulaarsete kohtumiste korraldamiseks vanemate või ema eestkostjaga ühendust võtnud või kohtumisi muul viisil algatanud või soosinud.

45. On arusaadav, et arvestades isa eelnevat vägivaldsust ja järgnevat huvipuudust lapse suhtes ei pidanud Pärnu Linnavalitsus õigustatuks lapse ja isa kontakti aktiivselt soodustada. **Samas kui linnavalitsus leiab, et isaga suhtlus ei ole lapse huvides, tuleks pöörduda kohtusse, kes ainsana on pädev suhtlusõigust piirama tulenevalt kehtiva PKS § 143 lõikest 3.**

46. Ema ja lapse suhtluse osas olid asjaolud teistsugused. Esiteks on emal puue, mistõttu vajab ta abistamist ja seda ka lapsega kontakti säilitamise osas. Teiseks avaldas ema isiklikult või oma eestkostja vahendusel soovi lapsega kohtuda. Kolmandaks ei ole ema (erinevalt isast) lapse väärkohtlemises kriminaalkorras karistatud. **Seega arvestades ema erivajadust oleks Pärnu Linnavalitsus SHS §-st 26 tulenevast puudega inimese toetamiskohustusest pidanud üles näitama omapoolset aktiivsust ema ja lapse kontakti säilitamisel.** Linnavalitsus on küll näidanud initsiatiivi sõlmides 2010. aastal ema, tema eestkostja ja lapse hooldusperega kokkuleppe kohtumiste intervalli osas ning kutsudes 2011. aastal ema eestkostja kaebuste peale kokku kohtumiste teemalise arutelu. Ent neist sammudest hoolimata jätkusid ema ja lapse kohtumised vaid siis, kui ema või tema eestkostja kohtumiseks soovi avaldasid.

47. Teie sõnul ei olnud kohtumised edukad, kui nendeks ei näidanud initsiatiivi üles ema ise. Näiteks, kui kohtumised leidsid aset ema eestkostja eestvõtmisel, siis ema kas ei tulnud kohale, kiirustas kohtumiselt enneaegselt minema või tegeles kohtumise ajal muu kui lapsega suhtlemisega. Samas ei nähtu, et linnavalitsus ja Pereabikeskus oleks võtnud arvesse ema erivajadust ja piiratud teovõimet. Kui vanem on vaimse puudega ja ei tule iseseisvalt eluga toime, ei saa eeldada, et ta on võimeline lapsega kohtumisi taotlema ja lapsega iseseisvalt suhtlema samamoodi kui vanemad, kellel ei ole puuet ja toimetulekuhäireid. Sellises olukorras vanema piisava toeta jätmist võib Riigikohtu arvates lugeda mõjuvaks põhjuseks, miks vanem ei ole lapsega suhelnud.¹³ Seega piiratud teovõimega vanema puhul ei saa lapsega kontakti hoidmise vastutust panna üksnes vanemale endale, vaid ta vajab seejuures tuge. Antud juhul võib tugi seisneda emale tugiisiku või abistaja määramises; emale tema erivajadust arvestades arusaadavalt ja vajadusel korduvas selgitamises, kui tähtis on vanemaga suhete säilitamine lapse elus; emaga ise ühendust võtmises ja kohtumiste väljapakkumises; emale eelseisvate kohtumiste ja nende toimumisaegade meeldetuletamises; kohtumistele vajadusel emaga koos minemises; kohtumistel ema juhendamises ja suunamises, kuidas lapsega suhelda jne.

¹³ RKTsKo 04.05.2011, nr 3-2-1-13-11, p 15.

48. Linnavalitsuse selgitus ema eestkostjale, et ema peab soovi lapsega suhtlemiseks avaldama isiklikult ja ei või seda teha läbi eestkostja, ei ole kooskõlas seadusega. Kui vanem on piiratud teovõimega, on tema eestkostja üheks ülesandeks PKS § 203 lõikest 3 tulenevalt eestkostetava õiguste maksmapanek kolmandate isikute vastu. Antud juhul oli emale seatud eestkoste kõigi tema asjade ajamiseks. Seega võis ema eestkostja oma eestkostetava suhtlusõiguse maksmapanekuks taotleda ema ja lapse kohtumisi. **Samaväärselt peaks Pärnu Linnavalitsus ema eestkostjana seisma oma eestkostetava õiguse eest lapsega suhelda.**

49. Samuti ei vastanud tegelikule olukorrale ega seadusele linnavalitsuse poolt xx.xx.2011 ema eestkostjale esitatud väide, et emal kui hooldusõigusega vanemal puudus suhtlusõigus. Kohus võttis emalt hooldusõiguse ära alles xx.xx.2012 lahendiga. Enne kohtulahendit ei olnud emal küll eestkoste määramise tõttu õigust last seaduslikult esindada, kuid ta võis koos lapse seadusliku esindaja (st isaga) endiselt teostada isikuhooldusõigust lapse suhtes (PKS § 139 lg 1). Ent ka pärast emalt hooldusõiguse äravõtmist, ei ole kohus piiranud või ära võtnud ema suhtlusõigust. PKS § 143 lg 3 kohaselt ei sõltu suhtlusõigus vanema hooldusõigusest ning lapse ja vanema suhtlemist saab kohus piirata üksnes eraldi otsusega. Seega on emal endiselt õigus lapsega suhelda.

50. Pärnu Linnavalitsus on lapse ja ema kohtumiste korraldamisel silmas pidanud ennekõike ema valmidust lapsega suhelda. Samas on oluline silmas pidada lapse vajadust oma ema tundma õppida ja temaga kontakti hoida. Teie esitatud materjalidest ei nähtu, et kontakt emaga kujutaks endast ohtu lapse turvalisusele. Küll on arusaadav, et lapse elukorralduse stabiilsust ei soodusta, kui teda valmistatakse ette ja tuuakse kohtuma emaga, aga viimane ei ilmu kohale. Neid ja muid asjaolusid arvesse võttes, oleks linnavalitsus pidanud igakülgsest välja selgitama ja kaaluma, mis on lapse parimates huvides emaga suhtlemise või suhtlemata jätmisega seoses ning kuidas tagada kohtumiste regulaarset toimumist. Ühe asjaoluna oleks pidanud välja selgitama lapse enda arvamuse emaga suhtlemise osas, mida sobivate meetodite ja ekspertide abil on võimalik teha ka juhul, kui laps on väike ja erivajadusega, nagu antud juhul.

51. Kokkuvõttes leian, et Pärnu Linnavalitsus ei teinud kõike endast olenevat, et tagada lapse ja ema suhtlusõigust, korraldades kohtumisi vaid ema taotlusel ja jättes rakendamata omapoolseid meetmeid suhtlemise soodustamiseks.

52. Seetõttu soovitan Teil edaspidi toetada lapse ja ema suhtlust omal algatusel. Selleks soovitan Teil välja selgitada, millised korralduslikud meetmed soodustavad kõnealuse lapse ja ema suhtlust ja neid meetmeid rakendada.

Hooldus-, esindus- ja suhtlusõiguse kohta selgituste andmine

53. Kohaliku omavalitsuse PS §-st 14 tulenev õiguste ja vabaduste tagamise kohustus hõlmab ka hea halduse tava järgimist. Hea haldus nõuab avalikult võimult laiemas mõttes kodanikusõbralikku käitumist, milleks peab haldusorgani tegevus olema mh isiku jaoks üheselt ja selgelt mõistetav.¹⁴ SHS alusel lapse ja tema pere hoolekande korraldamisel on kohaliku omavalitsuse kohuseks selgitada asjaosalistele nende õiguseid lähtuvalt kehtivast seadusest.

54. Eelnevates punktides käsitlesin, kuidas Pärnu Linnavalitsus andis ema eestkostjale vastukäivaid selgitusi nii hooldus-, esindus- kui suhtlusõiguse osas. Eeltoodule lisaks eeldas

¹⁴ M. Ernits. Kommentaarid §-le 14. - Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 14, komm 3.2.2. Kättesaadav: www.pohiseadus.ee/pg-14.

Pärnu Linnavalitsus lapse ravi, rehabilitatsiooni ja hoolekannet puudutavate otsuste ja toimingute tegemist mh lapse ema eestkostjalt ja lapse peres hooldajalt, kes ei olnud lapse seaduslikud esindajad.

55. Lapse ravi, rehabilitatsioon ja hoolekanne mõjutavad lapse arengut oluliselt, mistõttu neis küsimustes tehtavate otsuste ja toimingute tegemisel on seadusest tulenevalt nõutav lapse seadusliku esindaja osalus. Võlaõigusseaduse § 766 lg 3 järgi osutatakse tervishoiuteenust isikule üksnes tema nõusolekul. Sama paragrahvi lg 4 täpsustab, et piiratud teovõimega patsiendi puhul kuulub nõusoleku andmise õigus patsiendi seaduslikule esindajale niivõrd, kuivõrd patsient ei ole võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma. Vastavalt SHS § 11⁶ lg 1 esimesele lausele esitab isik rehabilitatsiooniteenuse saamiseks taotluse Sotsiaalkindlustusametile. SHS § 29¹ lg 4 teisest lausest nähtuvalt kinnitab sotsiaalabi vajav isik juhtumiplaani allkirjastamisega, et ta on tutvunud plaani sisuga ja osaleb plaanis nimetatud tegevuste elluviimisel. Seega näeb seadus ette, et rehabilitatsiooniteenust taotletakse ja juhtumiplaan allkirjastatakse isiklikult. Piiratud teovõimega alaealise esindusõigus antud juhtudel on TsÜS § 8 lõikest 2 ja PKS § 120 lõikest 1 tulenevalt lapse seaduslikul esindajal.

56. Ema eestkostja ja lapse peres hooldaja käsitlemiseks lapse seaduslike esindajatena puudus seaduslik alus. Esiteks, eestkoste seatakse iga inimese üle isiklikult. Täisealise isiku eestkostja ei ole seaduslikuks esindajaks oma eestkostetava alaealistele lastele, kui kohus ei ole nõnda otsustanud. Antud juhul ei olnud kohus lapse eestkoste küsimust lahendanud ja ema eestkostjat lapse eestkostjaks ja seaduslikuks esindajaks määranud. Teiseks, peres hooldaja on SHS § 10 p 5 ja SHS § 15 tähenduses teenuse osutaja. Sotsiaalministri 12.01.2005 määruse nr 9 „Lapse perekonnas hooldamisele ja selle korraldamisele ning hooldamisel kasutatavatele ruumidele esitatavad nõuded“ § 1 lg 3 reguleerib peres hooldaja ülesandeid, milleks on lapse hooldamine, kasvatamine, tema järele valvamine jne. Nende kohustuste täitmisel on peres hooldaja PKS § 122 lg 3 ja § 146 lg 1 tähenduses kasuvanem, kellel on õigus otsustada lapse igapäevaelu asju. Nimetatud seadused ei anna peres hooldajale otsustusõigust seaduslikku esindust nõudvates lapse arengut ja heaolu oluliselt mõjutavates küsimustes.¹⁵

57. Eeldades lapse ema eestkostjalt ja peres hooldajalt lapse seaduslikku esindamist ning selgitades ema eestkostjale, nagu juba enne xx.xx.2012 puudunuks vanematel hooldusõigus ja lapse eestkostjaks olnuks Pärnu linn, andis Pärnu Linnavalitsus suuniseid, mis ei olnud õiguspärased, ja väljendas seisukohti, mis olid vastukäivad. Pärnu Linnavalitsuse vastuoluline tegevus ja teave seoses hooldus-, esindus- ja suhtlusõigusega tekitas ema eestkostjas segadust, mis ühe põhjusena tingis minu poole pöördumise.

58. Eeltoodust tulenevalt leian, et Pärnu Linnavalitsus rikkus hea halduse tava, andes ema eestkostjale ja lapse hooldusperele vastukäivaid ja kohati ebaõigeid selgitusi hooldus-, esindus- ja suhtlusõiguse küsimustes.

¹⁵ Vrd analoogselt ka PKS § 274 lg 2 ls 2: eestkostjaks (kellele kuulub nii lapse isikuhooldus- kui ka varahooldusõigus) ei või määrata selle tervishoiu- või hoolekandeesutuse töötajat, kus laps viibib. Riigikohus on rõhutanud, et „Eestkostja poolt eestkostetava isiku varaliste ja isiklike õiguste ning huvide kaitsel tehtavad otsustused peavad olema eesmärgipärased ja proportsionaalsed. Äärmiselt oluline on välistada eestkostja tegevuses huvide konflikt. Viimatinimetatud nõue on esinduse ja sealhulgas eestkoste aluspõhimõtte, mille järgimine loob eeldused eestkostetava huvide kaitseks parimal viisil. ... [T]eenuse tarbija raha kasutamise ja käsutamise õiguse üleandmine teenuse osutajale või teenuse osutaja vastutavale töötajale kätkeb endas vaieldamatut huvide konflikti ning seda ei saa käsitada ... õigusi ja huve parimal viisil tagava abinõuna.“ RKHKo 30.11.2006, nr 3-3-1-42-06, p 17. Kättesaadav: www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-3-1-42-06.

Eeltoodu ei tähenda aga, et peres hooldajast ei võiks saada lapse eestkostja, kui inimene seda soovib ning kohalik omavalitsus ja kohus teda sobivaks peavad (PKS § 174 lõiked 3 ja 4). Sellisel juhul on lapse huvide kaitse tagatud ning lapse ja eestkostja huvide konflikt välistatud kohtu järelevalve kaudu (PKS §-d 193-194 ning §-d 180-181).

59. Edaspidi soovitan Teil hooldus-, esindus- ja suhtlusõigust puudutavate selgituste andmisel lähtuda kehtivast seadusest ja mitte panna lapse seadusliku esindamise ülesannet teenuse osutajale või muule kolmandale isikule, kes ei ole lapse seaduslik esindaja.

60. Eeltoodud seisukohavõtuga lõpetan antud asjaga seotud menetluse vastavalt õiguskantsleri seaduse § 35¹ lõikele 1.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Margit Sarv 6938424
Margit.Sarv@oiguskantsler.ee